

Razvoj in obstoj industrije in rudarstva sta vrednoti zadnjih dveh stoletij. Ko danes pogledamo nazaj na preteklo in pol preteklo zgodovino tistega časa, zaznavamo industrijo in njen razvoj tudi z vidika industrijske umetnosti. Industrijski obrati, ki so nekdanj služili razvoju dežele, pa danes nemalokrat samevajo in propadajo, zato je umeščanje umetniških projektov v industrijske objekte, izdelava umetniških ali oblikovnih osnutkov z uporabo industrijskih objektov ali pokrajine, viri umetniških del s tematiko industrijskih objektov so kot pričevalec časa ali zgodovinski spomin.

V tem ciklusu obdelujem rudniške jaške v povezavi z njegovimi povezavami v podzemne prostore. Najprej sem slikal rudniške jaške iz Velenja, kasneje pa tudi ostale rudniške jaške v Sloveniji. Osnova za cikel je bila moja naloga z naslovom Rudarska likovna umetnost v Sloveniji.

Ciklus JAŠKI obravnava rudniški motiv med podzemljem in med nebom, lahko bi rekli tudi med temo in svetlobo. Spodnji deli slik so temačnejši, podzemeljski, kot da bi naredil prerez hribine oziroma premoga, so naslikani skoraj abstraktno in običajno bi lahko delovali tudi kot samostojne slike. Na srednjem delu slike so naslikani rudniški stolpi, ki jih je naredil človek z tehnološko dognanostjo, zaradi tega so tudi naslikani v bolj gladkih potezah, kar sovпада tudi z materialom, iz katerega so narejeni (jeklo, les). Večina slik prikazuje jašek, ki je bil zgrajen po drugi svetovni vojni zaradi vse večjih potreb po premogu. Na posameznih slikah je prikazan razvoj tega stolpa, obratovati pa je nehal tudi v času socializma. Drugi stolp pa je stolp koksarne, ki je bil uničen v drugi svetovni vojni. Ta stolp sem na likovnem delu tudi reproduciral v par, s tem bi rad poudaril spominj nanj in zastavil vprašanje zakaj dva, če je bil samo eden. Večina ne ve niti to, da je obstajal.

Zgornji del slik predstavlja nebo, njeno patino, ki je ovijala skozi leta te stolpe, jih božala, včasih bičala, v glavnem pa je predstavljal svetlobo, ki so jo rudarji najprej zagledali, ko so se pripeljali iz jamske globine.

Same slike so naslikane v barvi lignita, še posebej me je privlačila barva lignita iz 60. let, v katerega je akademski kipar Stojan Batič izklesal svoje kipe, ki se spogledujejo tudi z gibanjem pop arta. Seveda je bil ta lignit izkopan v velenjskem premogovniku. Šele kasneje ko sem pričel zbirati likovne dela na rudarske motive, sem našel barvno sorodnost z sliko Rudarji slikarja Franja Goloba, ki pa ga pred tem nisem poznal. V rjavi barvi je bilo ustvarjenih še nekaj slik (Ive Šubic, Lojze Zavolovšek, Marjan Dovjak, Janez Mežan...), vendar te niso vplivale na moje slike. Skušal sem le približati neko obdobje v delovanju premogovništva, ki se kaže v smislu, kot sem ga že navedel. Rdeča nit med povezavo med vsemi tremi materijami na slikah (podzemlje-zemlja, stolp (jeklo, les) in nebo (svetloba), pa so horizontalne proge, oz. jaški, ki so vez med eno in drugo materijo. Brez te proge ne bi mogli dostopati in izkopavati premoga. Predstavlja tudi simbol večnega izmenjavanja, neglede na čas v določenem prostoru, ki se tudi glede na to, da so bili ti prostori že zaprti, pojavljajo v mislih ljudi, še dolgo kot spomin in simbol.

Ta svet likovnega izražanja mi ponuja možnost razmišljanja in kreativnega ustvarjanja, ter iskanje lasnega likovnega izražanja. Pri tem mi pomaga tudi poznavanje rudarske tematike, ki pa so skozi poglobljanje v to tematiko dobila novo dimenzijo, lahko bi rekli tudi drugačno videnje. Ti motivi kličejo po pristnosti razmerja med naravo in človekom, o posebnem zračnem vzdušju, ki objema zunanje objekte rudnika, o nostalgiji, spominih in posebni svetlobi, ki jo dajejo jamski prostori.

Glede na napisano in glede na analizo pa bi lahko strnil nekaj opažanj o svojih likovnih delih:

- zavestno je slikana rudarska tematika;
- likovno gradivo z rudarsko tematiko predstavlja izdelavo jaškov po drugi svetovni vojni, ki pa ne glede na čas še vedno daje pomen že dolgi tradiciji rudarjenja;
- slike so sestavljene iz treh delov (troedinost): podzemlje, površina in ozračje, te pa povezuje vertikalna proga – jašek;
- v slikah niso upodobljeni rudarji, ampak skupno delo vseh, ki načrtujejo in izvajajo dela za izgradnjo rudniških objektov, kot tudi pridobivanje premoga iz zemeljskih globin;
- rudniški objekti, so prikazani kot simbol nekega obdobja pridobivanja premoga, v tem določenem času se je oblikoval tudi karakter, ki ga je oblikoval rudarski poklic. Vsako obdobje ima svoje značilnosti;
- likovna dela so poglobljeno doživetje, ki jim dodaja simbolni pomen »vse se dviga in vse se spušča«;
- opazovalec vidi v slikah nekaj, česar ni mogoče več videti, razen v dokumentarnem gradivu iz tistega časa. Ta dokumentarni pogled se združi s strukturo hribine, ki je pod površino in zračnostjo zunanjega okolja;
- zgornji del slike, s patino ovito ozračje, predstavlja konstanto, ki se sicer spreminja samo površinsko. Vsekakor pa je glede na podzemno hribino, ki doživlja spremembe zaradi rudarskih dejavnosti in glede na rudniške stolpe, ki so podaljšana podoba iz jamskih prog in ki jih zgradimo ter ponovno podremo, ozračje še vedno tisto, ki nas glede na letne čase še najbolj pomirja. To še posebej velja za rudarje, ki se vračajo iz jamskih globin;
- na ta način sam gledam na motive prikazanih slik, vsekakor pa si bo vsak gledalec lahko prdstavljal motive po svoje.
- pregledoval sem arhivsko gradivo, še posebej jaškov. Tudi struktura hribine ni povsem slučajna, čeprav je simbolna, pa po pogovoru z geologi tudi odraža del dejanske strukture hribine;
- razvijal in raziskoval sem detajle, končna stvaritev pa je plod iskanj, ki sem jih vgradil v svojo podzavest v procesu nastajanja;
- v likovnih delih imam občutek, da je kompozicija stabilna in da ni elementov, ki bi preveč »obtežili« določen del slike;
- na vseh slikah so narejene močno barvne podslikave, ki preko mnogih slojev nadslikave prosejajo na plano. Isto lahko opazimo na različnih vrstah hribin, ki vsaka izžareva svojo barvo;
- zame je rudarski motiv še zmeraj aktualen, kljub velikemu razvoju tehnologije na tem področju pa se poslužim tudi objektov, ki jih več ni. S tem pa nikakor nočem negirati zdajšnjega obdobja. Zdajšnje obdobje slikam v nadaljevanju ciklusa;
- uporabljam rudarske simbole (jamske proge, rudarski stolp, objekti klasirnice, rudarska kladivca, barva premoga, deponija premoga), da še bolj poudarim povezanost okolja z rudnikom oziroma s premogovnikom;
- rudarski objekti izpričujejo tudi globoko navezanost na okolje in zavedanje minljivosti ter skrb za nadaljni razvoj, tudi za čas, ko premogovnik ne bo več obratoval;

Opis nekaterih del:



Špegel Stojan, Jašek 1, akril na ultralesu, 80 x 30 cm, 2010

Slika je nastala kot prva in jo obravnavam kot nosilno sliko cikla. Predstavlja rudniški stolp Preloge z okoliškim jezerom po že končanem obratovanju na tem področju (zgradil se je novi jašek). Še vedno kljubuje času in se ga vidi iz zalitega območja le še zgornji del. Kot da bi se zdelo, da si ne pusti vzeti časa, ko je bil aktiven, in si želi, da ne bi ostal pozabljen. Z jaškom je še vedno povezan s podzemljem, kjer pa v spodnjem delu slike še brli svetloba, ki simbolno kaže na to, da se tam še vedno pridobiva premog. Jašek, vertikalna proga, je zamaknjena v levo, tako da dobimo tri različne širine, in sicer levi del, ozka proga in desni del razmejitve. V zgornjem delu slike je viden tudi križni del kompozicije, ki sliko utrdi v svoji kompoziciji. Osnovni ton slike je v rjavkastih odtenkih, vendar se pod njimi vidi cel spekter različnih barv.



Špegel Stojan, Jašek 2, akril na ultralesu, 91 x 40 cm, 2010

Slika predstavlja rudniško koksarno (stolp) v področju jaška Škale (Stari jašek), ki je bil uničen v drugi svetovni vojni. Po uničenju niso zgradili novega. Zaradi tega sem naslikal dva, kot repliki z različnimi svetlobnimi odtenki, ki ju ločijo med seboj. Kot da prvi uničeni kliče še po drugem. Prav tako na slikovni podlagi nimata trdne osnove, skupaj se hočeta dvigniti v ozračje. Z jaškoma sta še vedno povezana s podzemljem, ki pa ni povsem povezan s premogovim slojem. Zdi se, kot da pridobivata plin iz podzemlja, s tem pa dobivata nov pomen in smiselnost obstoja. Stolpa sta zamaknjena v desno, kar pa ne velja za vertikalne proge v podzemlju. Te so postavljene v spodnjem delu v črko H, kar daje spodnjemu delu medsebojno povezavo. Podnožja stolpa sta postavljena v zgornji točki zlatega reza. Osnovni ton slike je v rjavkastih odtenkih, s sivkastimi odtenki na stolpih in njunem podnožju. Zgornji del slike je izčiščen v barvi sončnega ozračja.



Špegel Stojan, Jašek 3, akril na ultralesu, 91 x 40 cm, 2010

Slika predstavlja rudniški stolp Preloge v času izgradnje po drugi svetovni vojni. Pri poglobitve jaška (vertikalne proge, so naredili leseno osnovo stolpa, ki so ga kasneje zabetonirali. Prikazuje določen časovni razpon med obema dejanjema. Z novim stolpom bodo pregnali oblake, ki predstavljajo povečano potrebo po energiji. V spodnjem delu je prikazana simbolna naprava za poglobljanje jaška z lestvijo, ki nakazuje vračanje na površino.

V povsem spodnjem desnem delu slike je vidna svetloba, ki se približuje novi povezavi s površjem. Jašek, vertikalna proga, je zamaknjena v desno, tako da dobimo tri različne širine in sicer levi del, ozka proga in desni del razmejitve.

Stolp je postavljen v zlati rez formata slike. Osnovni ton slike je v rjavkastih odtenkih, z sivkasto modrikastimi in okrastimi odtenki v leseni strukturi stolpa in kot repeticija tega se pojavlja tudi konstrukcija v jamski progi.



Špegel Stojan, Jašek 4, akril na ultralesu, 91 x 40 cm, 2010

Slika predstavlja rudniški stolp Preloge v času izgradnje po drugi svetovni vojni. Stolp je še obdan z delovnimi odri. Ker se je stolp ob koncu njegovega delovanja resnično nagnil, sem ga nagnil, kot da bi ga usoda k temu klicala že ob času izgradnje. Ko se je realno nagnil, smo ga kot takšnega klicali Pisa. Ob njem stoji stara klasirnica, ki je stala v bližini stolpa. Svoj prvi dan prakse sem delal v tem objektu, ob tekočem traku, s katerega je bilo potrebno odstranjevati glino. Seveda sem se na svojem statičnem mestu počutil, kot da sem jaz tisti, ki je ves čas v gibanju.

Ta dva objekta sta bila povezana v smislu tehnologije pridobivanja premoga. Tako klasirnica kot tudi stolp imata repetitive oblike v spodnjem delu slike oziroma podzemnem svetu (širša osnova in podaljšani del).

Jašek, vertikalna proga, je precej zamaknjena v desno, tako da še dodatno ustvarja neko napetost v povezavi med zgornjim in spodnjim delom, ob njej pa so pred njo in za njo naloženi posamezni sedimenti hribine.

Stolp in klasirnica sta postavljena v zlati rez formata slike, tako dobimo po vertikalni liniji tri različne višine, in sicer zgornji del, področje stolpa in klasirnice in spodnji del razmejitve.

Osnovni ton slike je v rjavkastih odtenkih, s sivkasto okraštimi odtenki v strukturi stolpa in klasirnice, kot repetitive tega se pojavljajo isti odtenki v oblačkih v ozračju.



Špegel Stojan, Jašek 5, akril na ultralesu, 91 x 40 cm, 2010

Slika predstavlja rudniški stolp Preloge v času izgradnje po drugi svetovni vojni. Pri poglobitve jaška (vertikalne proge) so naredili leseno osnovo stolpa, ki je služil za prevozno napravo. Konstrukcija je bila obita z lesom zaradi vremenskih vplivov.

S svojo obliko malo spominja na piramido, ki nase vleče pozitivno energijo. Prav tako daje občutek, da ko ga ne bodo več potrebovali, bo lahko odletel v ozračje in prepustil mesto kateri bolj trajni osnovi stolpa. Zaradi navedenega je motiv postavljen v spodnji del slike, da ima stolp možnost pogleda kvišku.

Jašek, vertikalna proga, je zamaknjena v desno, tako da dobimo tri različne širine, in sicer levi del, ozka proga in desni del razmejitev. Vrhnji del stolpa se dotika sredine slike, spodnji del stolpa pa obvladujejo velika vrata v podzemlje, ki pa so tudi simbol odprtosti na površje.

Osnovni ton slike je v rjavkastih odtenkih, s sivkasto okraštimi odtenki v leseni strukturi stolpa in kot repeticija tega se pojavljajo tudi odtenki v oblačkih v ozračju.





Špegel Stojan, Jašek 6, akril na ultralesu, 91 x 40 cm, 2010

Slika predstavlja rudniški stolp Preloge v času, ko je še polno obratoval. Ponosno stoji in se kaže v svetlobi ozračja kot trdna osnova, ki zagotavlja, da je energije dovolj. V okolici ni spremljajočih objektov, sam se postavlja v okolico kot simbol. Povezava s podzemljem je nekaj vsakdanjega, zaradi tega ni niti potrebno prikazovati večje količine podzemlja. V bistvu se ga niti ne dotaknejo sence, ki bi lahko nakazovale njegov konec. Pravzaprav njegovega konca niti danes, po skoraj več kot dveh desetletjih, odkar je nehal obratovati, še vedno ni. Še vedno stoji.

Za njim so deponije premoga, ki jih spremlja kot nekaj njegovega, svetloba, ki je razvidna iz ozračja, pa je tudi del njegovega dela, ki jo podaljšuje v temni del dneva. Jašek, vertikalna proga, je zamaknjena v desno, tako da dobimo tri različne širine, in sicer levi del, ozka proga in desni del razmejitve.

Osnovni ton slike je v rjavkastih odtenkih, z različnimi odtenki barv v njegovi okolici in odtenki v oblačkih v ozračju.